

BİR SAVAŞIN PANORAMASI: “TUZ VE TAŞ ÜSTÜNDE SURİYE’DE REJİM, SAVAŞ VE GÖÇ” ADLI KİTABIN İÇERİK ANALİZİ

Fatih SOLMAZ

Doktora Öğrencisi

Hacettepe Üniversitesi, Türk Halkbilimi Ana Bilim Dalı

solmazfatihh93@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-4777-1649>

DOI: 10.31834/ortadoguvegoc.1450354

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 10 Mart/ 10 March 2024

Kabul Tarihi / Accepted: 29 Mayıs / 29 May 2024

Yayın Tarihi / Published: 30 Haziran / June 2024

Yayın Sezonu / Pub Season: Haziran / June

Atıf / Cite: Solmaz, F. (2024). Bir Savaşın Panoraması: “Tuz ve Taş Üstünde Suriye’de Rejim, Savaş ve Göç” Adlı Kitabın İçerik Analizi. Ortadoğu ve Göç, 14(1). ss. 47-94.

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and checked via a plagiarism detector.

Öz

Savaş, toplumsal yapıyı değiştirip dönüştüren bir krizdir. Her kriz aynı zamanda bir kaos/ karmaşa sürecidir. Bir ülkede savaş başladığında karmaşa ve kaos, siyasi/politik, ekonomik, sosyolojik, psikolojik, kültürel pek çok alanda kendisini gösterir. Bu bakımdan savaş, insanlar arasında en yıkıcı ve en acımasız mücadele yöntemidir. İç savaşlarda ise bu durum daha tehlikelidir. Zira kazanan da kaybeden de bizzat o ülkenin, o grubun ya da o toprakların insanlarının tamamıdır. Bu bağlamda Suriye’de 2011 yılında başlayan temel hak, hürriyet eylemleri iç karmaşaya örnek teşkil eder. Ülkede yaşanan sorunların temeli devlet yönetiminin yaklaşık 50 yıldır halka karşı takındığı eşitsizlik, ayrımcılık, ötekileştirme gibi tutumlara bağlı olarak gerçekleşmiştir. 2011 yılında Dera’da başlayan toplumsal hareketler, rejim tarafından silahlı çatışmalara çevrilmiş ve Suriye’de toplumsal hayat, düzen kaybolmuştur.

Bu çalışmanın amacı Suriye’de 2011 yılında başlayan toplumsal hareketler hakkında kısa bir bilgi vermek ve daha sonra savaşı yaşamış halkın hemen her kesim insanın (entelektüel, aydın, esnafın, kanaat önderi, muhalif, gazeteci, aktivist, sanatçı) gözlerinden savaşın çeşitli yönlerini/panoramasını ortaya koymaktır. Araştırmanın analiz kısmında Zahide Tuba Kor’un *Tuş ve Taş Üstünde Suriye’de Rejim, Savaş ve Göç* adlı eseri incelenmiştir. Bu çalışmada yer alan 35 röportaj kısaca özetlenmiş ve savaşın sosyolojik, ekonomik, psikolojik yönleri ortaya konulmuştur. Ayrıca kitaptan hareketle Suriye’den ayrılmak zorunda kalan mültecilerin yaşadıkları temel sorunlardan bahsedilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Suriye, Savaş, Rejim, Göç, Mülteci.

**CONTENT ANALYSIS OF THE BOOK PANORAMA OF A WAR:
“REGIME, WAR AND MIGRATION IN SYRIA ON SALT AND
STONE”**

Abstract

War is a crisis that changes and transforms the social structure. Every crisis is also a process of chaos. When war begins in a country, confusion and chaos manifest themselves in many political, economic, sociological, psychological and cultural areas. In this respect, war is the most destructive and cruel method of struggle among people. In civil wars, this situation is more dangerous, because the winners and losers are all the people of that country, that group or that land. In this context, the fundamental rights and freedom protests that started in Syria in 2011 are an example of internal chaos. The basis of the problems experienced in the country are due to the attitudes of the state administration towards the people for about 50 years, such as inequality, discrimination and marginalization. The social movements that started in Deraa in 2011 were turned into armed conflicts by the regime, and social life and order were lost in Syria.

The aim of this study is to give brief information about the social movements that started in Syria in 2011, and then to examine the various aspects/panorama of the war from the eyes of almost all segments of the population (intellectuals, intellectuals, tradesmen, opinion leaders, dissidents, journalists, activists, artists) who experienced the war. is to reveal. In the analysis part of the research, Zahide Tuba Kor's work titled Regime, War and Migration in Syria on Keys and

Stones was examined. The 35 interviews in this study are briefly summarized and the sociological, economic and psychological aspects of the war are revealed. In addition, based on the book, the basic problems experienced by refugees who had to leave Syria were mentioned.

Keywords: Syria, War, Regime, Migration, Refugee.

Giriş

Savaş; uluslararası/evrensel, ulusal, bölgesel olarak ortaya çıkmakla birlikte arkasında siyasi, politik, ekonomik, sosyolojik, psikolojik pek çok sebep yer almaktadır. Uluslararası antlaşmaların, uzlaşmaların görülmediği, temel insani hak ve özgürlüklerin rafa kaldırıldığı bölgelerde savaş ortaya çıkmakta ve toplumsal yıkım meydana gelmektedir. Savaşlar uluslararası bir boyutta şekillendiğinde, toplumun birlikteliği pekişip dayanışma, yardımlaşma ve seferberlik ruhu ortaya çıkmaktadır, fakat bu çatışmalar ülke içerisinde yaşandığında toplumsal çözülme meydana gelmektedir, böylesi çatışmaların kazananı yoktur.

Suriye’de 1970 yılında Hafız Esed’in askeri darbe yoluyla iktidarı ele geçirmesinden sonra ülkede baskı ve istibdat artmıştır (Benek, 2016, s. 179). Rejimin bu baskısının ve korkusunun temelinde, başka bir birlik ya da güç tarafından devrilme korkusu vardır. Hafız Esed’in 1982 yılında Müslüman Kardeşlere karşı Hama’da gerçekleştirdiği katliam ile yaklaşık 33.000 insan hayatını kaybetmiştir². Bu saldırgan ve şiddet siyasetinin arkasında rejimin bir başka güç tarafından devrilme korkusu vardır (Danış, 2021, s. 29).

² Ayrıntılı bilgi için

<https://www.globalsecurity.org/wmd/world/syria/hama.htm> bakınız.

Hafız Esed'in kimlik politikasına önem vermesi, Alevi mezhebine sahip grubu devlet teşkilatlanmasında aslı güç olarak kullanması, halkta toplumsal ayrımcılığa ve ötekileştirmeye karşı tepki oluşturmuştur. Hafız Esed'den sonra 2000 yılında iktidara gelen oğlu Beşşer Esed de babasının politikalarına bağlı kalarak sosyal, sınıfsal ayrımlaştırmayı derinleştirmiş ve devlet yapılanmasında yakınlarını kilit noktalara yerleştirmiştir.

2010 yılında başlayan Arap Baharı ve sonrasında Orta Doğu'da başlayan gelişmeler, demokratikleşme sürecinin başlangıcı olarak dünya tarafından kabul edilmiştir (Canyurt, 2018, s. 1104; Sandıklı vd., 2012, s. 4; Polat, 2016, s. 138; Dalkılıç, 2020, s. 431). Halk tarafından başlatılan bu olaylar sosyal medya üzerinden yayılarak belli gruplar içerisinde gençlerin örgütlenmesini sağlamıştır. Kısa sürede bu olaylar bütün ülkelere yayılmış ve otoriter yönetimden şikâyetçi olan diğer Orta Doğu ülkelerinde toplumsal hareketlere girişmişlerdir. Libya, Mısır, Tunus bu toplumsal hareketlerin başladığı ilk ülkelerdir ve 2011 yılında Suriye'de aynı olaylar rejimin baskısına karşı ortaya çıkmıştır (Güçlü, 2022, s. 1).

Arap Baharı, Suriye'de etkisini 15 Mart 2011 tarihinde Dera kentinde göstermiştir. 2011 yılında Dera'da bir grup gencin okul duvarına “*Sıra sende doktor*” yazması ile Suriye'de de toplumsal olaylar başlamıştır. Genç üniversite öğrencilerinin

okul duvarına yazdığı “Halk rejimin değişmesini istiyor” sloganı neticesinde protestolar gerçekleşmiş, bunu yazan gençler tutuklanmış ve şiddet görmüşlerdir (Danış, 2011, s. 37; Muhittin, 2012, s. 25). Suriye’de yaşanan olaylar sosyal medya platformları üzerinden kısa sürede yayılmıştır, halk örgütlenerek bu protestolara katılım sağlamıştır. Üniversitede yaşanan söz konusu olayların akabinde 18 Marttaki Cuma namazı sonrasında Suriye’nin merkez bölgelerinde rejim karşıtı gösteriler resmen başlamıştır (Güçlü, 2022, s.33) Bu olayların arka planının da ayrımlaştırılan, ötekileştirilen Suriyelilerin hak ve hürriyet arayışları yer almaktadır.

Rejimin toplumsal olaylara karşı yapıcı çözümler üretmemesi, temel insani hakları toplumun tabanına yaymak yerine bir sınıfın ve zümrenin elinde tutma arzusu barışçıl protestoların kanlı olaylara, cinayetlere dönmesine neden olmuştur. Ayrıca Esed’in diktatörlüğü karşısında muhalif kanadın liderliğini yapacak öncülerin çıkmaması, rejimin şiddetine karşı kurulan örgütlerin dış güçler tarafından kontrol edilmesi, barışçıl eylemleri iç çatışmaya dönüştürmüştür (Özdemir, 2016, s. 90). 2015 yılında, Rusya’nın rejime verdiği destekle birlikte savaşın yönü değişmiştir. İranlı milis grupların da dâhil olması muhaliflerin büyük bir umutsuzluğa düşmesine ve eziyetler görmesine yol açmıştır. Esed rejiminin, körüklediği iç çatışmalar mezhepsel bir tabana yayılmış ve toplumsal

bütünleşme önlenerek muhalif grupların dağılması sağlanmış ve rejim kontrolünü kaybettiği bölgeleri tekrar ele almıştır.

Suriye’de temel hak ve hürriyet isteklerinin rejim tarafından kabul edilmemesi ve sonrasında yönetimin başlattığı baskı ve şiddet sonucunda birçok insan tutuklanmış, işkence görmüş, göç etmek zorunda kalmıştır. Ayrıca bu savaşta birçok insan da rejimin varil ve kimyasal bombalar kullanması nedeniyle hayatını kaybetmiştir. Savaştan sağ kurutulanlar ise ekonomik kriz, istibdat, baskı ve şiddet nedeniyle Mısır, Irak, Türkiye ve Avrupa’ya göç etmiştir. Suriye’de yaşanan bu savaş, toplumsal barış hareketinin rejim tarafından nasıl sabote edildiğini, diktatörlerin halklarına karşı nasıl saldırgan tutumlar, davranışlar içinde olduğunu ve bir milletin yaşadığı katliamlar, can kayıpları, eziyetler, tecavüzler nedeniyle öz yurdundan ne şekilde göç etmek zorunda kaldığını ortaya koymaktadır. *Tuz ve Taş Üstünde Suriye’de Rejim, Savaş ve Göç* adlı kitap işte tam bu olayların arka planına ışık tutmaktadır.

Yazarın Biyografisi

Tuz ve Taş Üstünde Suriye’de Rejim, Savaş ve Göç adlı kitap çalışması, Zahide Tuba Kor tarafından hazırlanmıştır. Kor, 2003 yılında Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünden mezun olmuş ve 2007 yılında hazırlamış olduğu *Türkiye-Suriye İlişkilerinde Bir Dönüm Noktası Öcalan*

Krizi teziyle bilim uzmanı olmuştur. Zahide Tuba Kor, *Anlayış* dergisinde yazar ve editör olmanın yanı sıra 2010-2014 yılları arasında Bilim ve Sanat Vakfı Küresel Araştırmalar Merkezinde koordinatörlük yapmıştır. Kor'un araştırma alanı genel anlamda Türkiye, Orta Doğu ve dünya siyasetiyle ilişkili olmakla beraber dinler ve mezhepler tarihiyle ilgili yayımları da bulunmaktadır. Kor, makale ve köşe yazılarını kendisine ait olan *Ortadoğu Günlükleri* adlı Web sitesinde yayınlamaktadır.

Zahide Tuba Kor, Arapça ve İngilizceyi ileri düzeyde bilen ve bu alanda Orta Doğu ve siyasetle ilişkili önemli çalışmaları Türkçeye kazandırmış bir mütercimdir. Kor'un tercüme ettiği kitapları şu şekilde sıralayabiliriz: Robert D. Kaplan'dan *Coğrafiyanın İntikamı*; Munsif Merzûki'den *Diktatörlük ve Devrim Arasından Arap Dünyasının Krizleri* adlı çalışmaların yanı sıra *Ortadoğu Konuşmaları: Bölgesel ve Küresel Perspektiften "Arap Baharı"*; *Küresel Vicdanın Dilinden Özgürlük Filosu: Yolcularla Söyleşiler*; *Ortadoğu'nun Aynası Lübnan*; *Siyonizm Düşünden İşgal Gerçeğine Filistin*; *Witnesses of the Freedom Flotilla: Interviews with Passengers'*dir.

Eserin Yazılış Amacı, Kapsamı ve Kazanımı

Zahide Tuba Kor'un 2023 yılının Ekim ayında çıkardığı *Tuz ve Taş Üstünde Suriye'de Rejim, Savaş ve Göç* adlı kitap yarı yapılandırılmış sorulardan meydana gelen röportajlar ve bu

görüşmelerin Türkçe olarak yayımıdır. Görüşmelerden/röportajlardan sekizi Türkçe, üçü İngilizce, yirmi dördü ise Arapça olarak gerçekleştirilmiştir. *Tuz ve Taş Üstünde Suriye’de Rejim, Savaş ve Göç* adlı kitap Küre Yayınları tarafından basılmıştır. Eser, bir giriş ve otuz dört yaşanmış hikâyeden meydana gelmekte olup toplam içerik bölümü 35’i bulmaktadır. Yapılan röportajlarda 18 görüşmeci kimlik bilgilerinin gizli kalmasını istemiştir. Bu kimselerin adı X olarak belirtilmiştir. Eserin ortaya çıkmasının temelinde Suriye’de yaşanan olaylarının tamamıyla anlaşılmasını ve basın-yayının söz konusu iç savaşı farklı yönleriyle lanse etmesidir. Bu çalışma Suriye halkının gözünden hemen her yönüyle savaşın panoramasını ortaya koymaktadır.

Savaş ve onun getirdiği sosyal, ekonomik, politik ve psikolojik olayları ele alan pek çok hikâye kitaplaştırılmıştır. Bunlar arasında Arendt’in *Kötülüğün Sıradanlığı* (2019), Aleksiyeviç’in *Çinko Çocukları* (2019), Doni & Valentini’nin *Etnik Tecavüz, Ruhat Yaşar’ın Suriye’den Türkiye’ye Gerçek Mülteci Hikâyeleri* vs. çalışmalar sayılabilir. Zahide Tuba Kor da son dönem de Suriye iç savaşının çeşitli yönlerini ele aldığı *Tuz ve Taş Üstünde Suriye’de Rejim, Savaş ve Göç* (2023) adlı kitap çalışmasıyla bu alana katkı sağlayan önemli araştırmacılardandır.

Eserin İçerik Analizi

Bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Sosyal bilimlerde çokça kullanılan içerik analizi, yazılan ve söylenenleri kategorileştirmektir (Simon vd., 1985, s. 193). Bir çalışmanın içeriği çözümlenirken metnin, söylemin taşıdığı mesajların objektif bir şekilde incelenmesi önemlidir (Hepkul, 2002, s. 2). İçerik analizi yapılırken metnin içerisindeki önemli noktaların çeşitli yönlerle, bakış açılarıyla ele alınması gerekir, bu şekilde eserin çok boyutlu yönleri ortaya konulabilir. İçerik analizi tekniği hem bir tanımlama hem de bir çıkarsama yöntemidir, bir söylemin/eserin her iki yönünü de dikkate alır. Objektiflik, sistematiklik ve genellik içerik analizinin hareket ettiği temel ilkelerdir (Holsti, 1969, s.3). İçerik analizi yapan araştırmacının önce bir amacı olmalıdır, sonra esas aldığı bir data/veri bulunmalıdır, araştırmacı verilerden hareketle nesnel bir tutuma bağlı kalarak, sınıflandırma yapmalı ve çözümlemede bulunmalıdır (Mechling, 1975, 47-49). Zahide Tuba Kor'un çıkarmış olduğu *Tuz ve Taş stnde Suriye'de Rejim, Savaş ve G* adlı kitap içerik analizi tekniği ile incelenmiştir. Metine bağlı kalınarak objektif çıkarsamalarda bulunulmuştur.

Kitabın giriş kısmındaki yazı, Prof. Dr. Ârif Delfile'ye aittir. Delfile, 1942 yılında Lazkiye'de doğmuş, şam niversitesi, İktisat Fakültesinde dekanlık yapmış bir bilim adamıdır ve

Suriye’de yaşanan olaylara gözleriyle şahit olmuştur. 2001-2008 yıllarında Şam’da entelektüel çevrelere öncülük etmesinden ve rejime karşı olan tutumundan dolayı hapiste kalmıştır. Ârif Delîle yaşadığı baskı ve zulüm yüzünden Suriye’den BAE’ye (Birleşik Arap Emirlikleri) göç etmiştir. Hâlihazırda hayatını orada sürdürmekte ve Suriye’nin özgürlüğü, kurtuluşu için mücadelesine devam etmektedir.

Prof. Dr. Ârif Delîle tarafından 2011 yılında Suriye’de patlak veren devrimin arka planını genel hatlarıyla ortaya koyan giriş bölümündeki yazı; savaşın tarihi, ekonomik, kültürel ve politik yanını aydınlatan online sempozyumdan alınmış konuşma metnine dayanmaktadır.

Prof. Dr. Ârif Delîle kitabın giriş mahiyetindeki bölümünde, Suriye’de rejimin yani Baas yönetimin/Beşşar Esed’in ülkeyi nasıl yönettiğini, ülke kaynaklarının kendisine bağlı zümreye nasıl aktarıldığını izah etmektedir. 2011 yılında başlayan toplumsal hareketlerle birlikte Suriye’de halk barışçıl bir yönde tutum ile sokaklara dökülmüş ve yıllardır yaşadıkları baskıyı ve zulmü dile getirmişlerdir. Bu ayaklanmalar Prof. Dr. Ârif Delîle’ye göre başta silahlı değildir. Fakat rejimin katliama varan davranışları neticesinde barışçıl eylemlerde katledilen insanların ailelerinin silahlanması ve rejimin onlara karşı artan şiddeti çatışmalara yol açmıştır (Kor, 2023, s. 11-21).

2011 yılında Dera’da başlayan toplumsal hareketler, rejimin baskı ve şiddet politikası nedeniyle silahlı bir çatışmaya dönüşmüştür. Prof. Dr. Ârif Delîle’ye göre 2014 yılında rejim, terörist olarak suçladığı halkı/muhalifleri önce İran’ın, 2015’ten sonra da Rusya’nın desteğiyle birlikte bombardımana tutmuştur. Birçok insanın ölümüne neden olan bu saldırılarda; varil bombaları, kimyasal silahlar, roketler, tanklar vd. birçok ağır silah rejim ve müttefikleri tarafından muhaliflere karşı baskı ve sindirme amacıyla kullanılmıştır (Kor, 2023, s. 10). Rejim ya da diğer adıyla Beşşer Esed ve onun akrabaları ülke yönetiminin tamamını elinde tutmakta olup müttefiklerinin gücünü de arkasına almak için doğalgazı, petrolü, yeraltı kaynaklarını Rusya’nın ve İran’ın denetimine bırakmıştır, buradan elde ettiği kârları ise kendisini destekleyen yönetim ve savunma takımına aktarmaktadır (Kor, 2023, s. 11).

Prof. Dr. Ârif Delîle’ye göre Suriye’de yaşanan kaos ülke ekonomisine derinden etkilemiştir, enflasyon yükselmiş ve şu an ülkede yaşayan insanlar temel geçimlerini sağlamakta güçlük çekmektedir. Bu yüzden savaş sürecinde ve sonrasında ülkede beyin göçü yaşanmıştır. Geride kalanlar ise yaklaşık 25\$ gibi bir maaşla geçimini sağlamaya çalışmaktadır ki bu bir ailenin bir haftalık beslenme ihtiyacını karşılamaya yetmektedir (Kor, 2023, s. 13). Devlet memurlarının ve askerlerin aldıkları bu

maaş geçimlerini sağlamalarına yetmediği için ÷lkede yolsuzluk ve rüşvet artmış, suç oranları da bu bağlamda yükselmiştir.

Prof. Dr. Ârif Delîle için Suriye’de yaşanan problemlerden bir diğeri ise ÷lkenin iktisadi olduğu kadar hukuki, kültürel, ahlaki, fikri anlamda da bir çözümlenin başlamış olduğudur. Baas rejiminin konumu ve saltanatını sürdürmek için giriştiği ittifaklar ve muhaliflere karşı gösterdiği şiddet, ÷lkede yasaların ve kanunların bir kimsenin elinin altında olmasının nerelere sebebiyet vereceğinin en açık örneğidir (Kor, 2023, s. 17). Rejimin bombalamaları bölgenin kültürel mirasının ve nüfusunun yok olmasına neden olmakla birlikte göç gibi zorunlu hareketlere de sebebiyet vermiştir. Dolayısıyla savaş özelde Suriye’de başlamış olsa da bütün Ortadoğu’yu etkilemiş ve Avrupa’ya kadar zorunlu göçe neden olmuştur. Bu durum mültecilik olgusunun da tartışmaya açılmasını sağlamıştır.

İkinci Röportaj: 1953 Şam doğumlu aslen Filistin göçmeni olan yazar, gazeteci ve belgeselci Ali el-Kürdî adlı entelektüelle yapılmış ve onun gözünden Suriye’de yaşananlar aktarılmıştır. Ali el-Kürdî rejim istihbaratları hakkında yaptığı yayınlar ve kaleme aldığı yazıları nedeniyle 1982-1991 yılları arasında hapse mahkûm edilmiştir. Savaştan sonra Almanya’ya göç eden Ali el-Kürdî’ye göre, Suriye Baas rejiminin 1960 yılında gerçekleştirdiği askeri darbeye birlikte ÷lkede istibdat dönemi başlamış ve Hafız Esed başta olmak üzere Beşşer Esed

döneminde de halkın üstünde istihbarat adeta bir gölge gibi korku salmıştır. 2011 yılına kadar ki elli yıllık diktatörlük rejimi/Esed ailesi, muhalefet adına herhangi bir partileşmeye ya da kamuoyu oluşmasına fırsat vermemiştir (Kor, 2023, s. 35). Mezhepçi bir hanedan olan Esed rejimi, Alevileri devletin üst ve idari makamlarına taşımış olup diğer mezheplerden insanları yönetimden uzak tutmaya çalışmıştır. 2011 yılına kadar da devlette ki temel yapılanma mezhepçilik üzerinden şekillenmiş ve ülke zenginliği yine bir kısım insanlara aktarılmıştır. Fakat Beşşer Esed, Alevi zümreyi de kendi menfaatleri doğrultusunda kullanılmıştır bunu korku politikası ile gerçekleştirmiştir. Toplumsal hayatı mezhepsel çatışmalardan hareketle inşa etmeye ve elde tutmaya çalışan Esed hanedanı, bu şekilde kendisine karşı oluşacak birlik ve harekâtların da önüne geçmeye çalışmıştır (Kor, 2023, s. 36-38).

Ali el-Kürdî'ye göre rejim kendisine karşı çıkan her mezhepten, inançtan ve ırktan insanı cezalandırmış ve hapse mahkûm ederek şiddetle ya sindirmiş ya da öldürmüştür. Cezaevlerinde mahkûmlar, siyasi suçlular rejimin keyfi kararlarına göre yargılanmış ve açlıkla, hastalıkla, eziyetle cezalandırılmışlardır. Bu dönemde Yermük kampında yaşayan ve rejime karşı tepki gösteren Filistin asıllı Suriyeliler de rejimin kısılcı arasında kalmış ve hayatlarını kaybetmişlerdir (Kor, 2023, s. 39). Suriye'de barışçıl protestolar olarak başlayan temel hak ve

hürriyetlere kavuşma isteği Beşşer Esed'in zalimane tutum ve tavırlarıyla silahlı mücadeleye dönüşmüştür. Savaşlar ve mezhepçi çatışmalar neticesinde ülkenin üst yapısı ve alt yapısı zarar görmüş insanlar temel beslenme, su, elektrik, doğalgaz gibi temel ihtiyaçlara ulaşamamışlardır. Bunların yanı sıra rejime muhalefet edenler özellikle toplumun her kesimden insanlar ya baskı ve zulümle öldürülmüş ya da zorunlu göçe mecbur bırakılmıştır. Yakın zamanda her ne kadar Suriye'de barış tesis edilecek dense de diktatör Esed hanedanı başta olduğu sürece ve bu kadar insan katledildiği için barış mümkün görünmemektedir (Kor, 2023, s. 41).

Üçüncü Röportaj: Filistinli olup Suriye'de yaşamış, Uluslararası Hukuk ve Siyaset Bilimi eğitimi aldıktan sonra BM'de UNRWA görevlisi olarak çalışmış Hâşim Kâsım ile yapılmıştır. Hâşim Kâsım, 1962 yılında Şam'da doğmuştur. 1992-2019 yılları arasında UNWRA'da Filistinli mültecilere yardım etmek için çalışmıştır ve Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) üyesidir, ayrıca Suriye'de yaşanan olaylara doğrudan şahit olmuştur.

Hâşim Kâsım, Beşşer Esed rejiminin baskı ve şiddet politikasını görmüştür. Ona göre insanlar ellerinde taş dahi olmadan sokaklara çıkarak yaşadıkları baskıya ve zulme karşı gelmişler ve rejimden temel insani haklarını istemişlerdir. Fakat rejim ve ona bağlı iç, dış kuvvetler bu hakları vermek yerine protestolara katılan insanları kurşuna dizerek ya da varil

bombaları atarak öldürmeye ve bastırmaya çalışmıştır (Kor, 2023, s. 45). Rejim ayrıca varil bombaları, kimyasal silahlarda kullanarak insanlık suçu sayılan sivil halkı da katletmiştir. Canlı olarak ele geçirdikleri muhalifleri hapse atarak ya kaybetmişler ya da şiddetli ceza ve işkencelerle öldürmüşlerdir. 2015 yılında Esed rejimi çökmek üzereyken Rusya'nın yardımı bölgede rejimin tekrardan güç kazanmasına neden olmuş ve katliamların gün geçtikçe artmasına sebebiyet vermiştir. Rejimle birlikte Şebbiha ve İran'a bağlı milis gruplar ve Rusya birlikleri Esed hanedanına karşı olan muhalifleri kara ve hava harekâtlarıyla bastırması, bölgedeki insanların zorunlu göç etmesine ve mülteci konumuna düşmesine neden olmuştur (Kor, 2023, s. 53). Ayrıca dış ülkelerin istihbaratlarının ajanlara bağlı olarak hareket eden Suriye'deki muhalifler, bir birlik ve bütünlük sağlayamamış ve savaşın seyrinin değişmesine sebep olmuşlardır. Zira Beşşer Esed'in bu grupları ülkenin bütünlüğüne zarar veren darbeciler, teröristler olarak lanse etmesi, Batı kamuoyunda siyasal İslam'ın rejimine karşı darbe içerisinde olduğunu algısı uyandırmıştır (Kor, 2023, s. 55-59). Rejime karşı doğru ve güçlü bir muhalefetin olmaması protestoların amacına ulaşmasını engellemiş ve lidersizlik devrimin başarısızlığında yer alan en temel etmenlerden biri olmuştur (Kor, 2023, s. 62).

Dördüncü Röportaj: Aslen Filistinli olan Suriye’de yaşamış iktisatçı bir yazara aittir. 2012 yılında Suriye’den göç etmek zorunda kalmış yazarın adı güvenlik nedeniyle XX-1 olarak verilmiştir. XX-1, Suriye’nin ekonomik ve iktisadi durumunu savaş öncesi ve sonrası bağlamda değerlendirmiştir. Ona göre halkın %70 gibi çoğunluğu kırsalda yaşamakta ve tarımla geçimini sağlamaktadır. Suriye nüfusunun %10’unu rejim ve çevresi oluşturmaktadır. Bunlar refah içerisinde yaşamaktadır ve bürokrasi, zenginlik bu sınıf arasında paylaşılmaktadır. Halkın geri kalan %90’ı çeşitli mezheplerden ve ırklardan olup yoksulluk içinde bulunmaktadır (Kor, 2023, s. 63). 2011 yılında Suriye halkı demokratik haklarını elde etmek için barışçıl eylemlere başvurmuştur, fakat rejim ve ona bağlı kolluk kuvvetleri, istihbarat örgütleri bu barışçıl protestoları, şiddet ve baskı yoluyla dağıtmaya çalışmıştır. Bu eylemler, pek çok insanın ölmesine neden olmuştur. Ayrıca rejim, muhaliflerin mülkiyetine de el koymuştur. Şam, Halep, Hama, Humus gibi bütün merkezi şehirlerde, Esed’in yakınları mülkiyetleri, madenleri ellerinde tutmaktadır. Esed’in yakın akrabaları devlette, orduda, bakanlıklarda, kurumlarda görev yapmaktadır (Kor, 2023, s. 64-65). Rejim, yaşanan savaş nedeniyle BM’nin gönderdiği yardımları da kendi destekçilerine aktarmakta ve temel insani yardımların muhaliflere ulaşmasına engel olmaktadır. İran ve Rusya’yı

arkasına alan Esed rejiminin bu ülkelere çok borcu bulunmaktadır. Bu yüzden Suriye'nin yeraltı ve yerüstü kaynakları İran, Rusya ve ABD tarafından borçların garantisi olarak kullanılmaktadır.

Beşinci Röportaj: XX-2 kodlu, gençliğini sol ideolojilerde geçirmiş, Filistin Kurtuluş Örgütü'ne üye olan ve UNRWA'da çalışmış Filistinli bir kadınla yapılmıştır. XX-2, BM yardımlarını insanlara dağıtmak için çalışmış ve 2011 sonrası Suriye'de başlayan savaşa şahit olmuştur. O, BM'nin gönderdiği yardımlara Esed rejiminin el koyduğunu belirtmiştir. Rejimden kaçırabildiklerini ancak ihtiyaç sahiplerine ulaştırabilmişlerdir (Kor, 2023, s. 73). Zira rejim demir bir yumruk gibi her bölgeyi kuşatmış ve insani yardımların muhaliflere dağıtılmasına engel olmuştur. XX-2, Yermük kampında Filistinli göçmenlere yardım dağıtırken ordunun bu yardımları engellediği ve kampı kuşattığını ifade etmiştir. Savaş sürecinde Filistinliler de Suriye halkının yanında olmuş, rejimin baskı ve zorbalığına karşı mücadele göstermiştir. XX-2, rejim kuvvetlerinin yerel halkı eylemlerden vazgeçirmek için kimyasal silah kullanmaktan tecavüze kadar hemen her işkenceyi uyguladığına da şahit olmuştur. Suriyeli pek çok kız ve kadın rejimin askerleri tarafından ailesi önünde tecavüze uğramış ve çeşitli işkenceler görmüştür. Rejimin bütün bu ağır ve psikolojik şiddetleri uygulanmasının nedeni, halkın gözünü korkutmak ve yıldırma

istememesidir (Kor, 2023, s. 77-78). Savaş başlamadan önce Suriye halkının aydınları, entelektüelleri haklarını barışçıl yollarla elde etmeye çalışmıştır fakat bunda başarılı olmayınca, farklı ülkelere zorunlu olarak göç etmişlerdir (Kor, 2023, s. 83).

Altıncı Röportaj: XX-3 kodlu, ismini vermek istemeyen Şam kırsalında yaşamış ve devrime şahit olmuş bir kadınla gerçekleştirilmiştir. XX-3, devrimin diktatörlüğün baskı ve zulmüne karşı başladığını belirtmiş ve insanların istikrar, huzur ve güven için demokratik haklarını elde etmek amacıyla sokağa çıktıklarını dile getirmiştir. XX-3'e göre, başta barışçıl olarak başlayan eylemler gençlerin protestolarda katledilmesi sonucunda ailelerin silahlanmaya başlaması ve Özgür Suriye Ordusu (OSÖ) gibi yapılanmaların oluşmasıyla birlikte silahlı bir mücadeleye dönüşmüştür. Rejim güçleri muhalif grupları evlerinden çıkarmış, gözaltına alıp kaybetmiş ya da katletmiştir (Kor, 2023, s. 85). Hapishaneye konulan bazı kadınlar ve kızlar tecavüze uğrarken, erkekler çeşitli işkencelere maruz kalmıştır. Rejim kendisinden olmayan her mezhebi ve her grubu karşısına alarak bastırmaya ve yok etmeye çalışmıştır. 2015 yılında Esed iktidardan düşmek üzereyken başta İran, sonrasında Rusya'nın verdiği destekle birlikte tekrardan güç kazanmış ve 2015 yılından sonra Suriye'de katliamlar daha da artmıştır (Kor, 2023, s. 89-92).

Yedinci Röportaj: XX-4 kodlu, devrimden önce asker olan devrim sırasında ordudan ayrılarak Yebrûb'da insani yardımlara katılıp destek vermiş ve 2014 yılında rejimin bombalı saldırıları neticesinde zarar görerek Lübnan'a göçmüş, 2016 yılında da Türkiye'ye iltica etmiş bir elektrik mühendisiyle yapılmıştır. XX-4, Suriye'de yaşanan katliamlara şahit olmuş ve rejimin muhaliflere yaptığı işkence ve ölümlere alet olmamak için ordudan firar etmiş bir askerdir. XX-4'e göre Esed ailesi, kendisini ülkenin sahibi sanmakta ve rejime karşı eleştiri yapan kişileri hıyanet ve düşmanlıkla suçlamaktadır. Baas rejimi, ülkenin kamusal ve askeri hemen her alanını elinde tutmakta ve kendisinin soyundan gelenler dışında ki insanları yüksek mevkilere çıkarmamaktadır (Kor, 2023, s. 95). 2011 yılında devrim başladığında rejime bağlı kuvvetler, insanları tutuklayıp cezalandırırken protestoların gelişmesi ve büyümesiyle birlikte Esed güçleri halkı katletmeye başlamıştır. Orduda rejimi destekleyenlerin yanı sıra karşı olanlar da vardır, onlar silahla halkı katletmedikleri için rejim tarafından bizzat öldürülmüştür (Kor, 2023, s. 97-98). Bu yüzden rejimi desteklemeyen askerler ordudan ayrılmış, kurtuluş örgütleri safına katılarak silahlı mücadelelerini halkın yanında, rejimin karşısında sürdürmüşlerdir (Kor, 2023, s. 100-101).

Sekizinci Röportaj: XX-5 kodlu, 2021 yılında Şam'dan Türkiye'ye göç etmiş gazeteci bir kadınla yapılmıştır. Bu röportajda

Suriye’de yaşanan devrimin ve rejimin halka karşı gösterdiği tutum, davranışlar aktarılmıştır. 2012 yılında devrim silahlı bir mücadeleye dönüşünce XX-5, bombaların yıkıcı etkisinden kurtulmak için Yermük kampına taşınmış ve oranın da bombalanmasıyla birlikte Şam’a dönmek zorunda kalmıştır. Rejim camileri, medreseleri, okulları sürekli olarak bombalamıştır, bu kadar baskı ve şiddetin temelinde protestocuları sindirme ve Esed diktatörlüğüne karşı muhalif sesleri susturma amacı vardır (Kor, 2023, s. 112). Rejim ve ona bağlı kuvvetler devrimi destekleyen insanları dışlamış, hapse atmış ve acımasızca öldürmüştür. Bu ölümlerden her mezhepten, her inançtan ve etnikten insan zarar görmüştür; rejim yaşlı, kadın, çocuk demeden bütün halkı acımasızca katletmiştir. Suriye’de savaşın yanı sıra ekonomik pek çok problem de yaşanmıştır, enflasyonunun yüksek olması karşısında gelirlerin düşük olması suç oranlarının, yağmaların, hırsızlıkların artmasına sebebiyet vermiştir (Kor, 2023, s. 113). Rejim tarafından Suriye’de insanlar tüp, elektrik, su gibi temel ihtiyaçlarını karşılamaktan yoksun bırakılmıştır. Ayrıca Esed’e İran ve Rusya’nın destek olmasıyla birlikte insanlar hem mallarını hem alım güçlerini hem de canlarını kaybetmişlerdir (Kor, 2023, s. 114).

Dokuzuncu Röportaj: XX-6 kodlu, Arap Dili ve Edebiyatı mezunu üç çocuklu bir kadınla yapılmıştır. XX-6’a göre

Suriye’de muhaliflerin bölgesinde yaşayan her insan rejim tarafından terörist ilan edilmiş ve inancına, mezhebine, etnik kimliğine, yaşına ve cinsiyetine bakılmadan şiddete maruz kalmıştır. Rejim muhalifleri bazen hapse atarak bazen de öldürerek mevcut konumunu güçlendirmeye çalışmıştır. Ayrıca yargıda ve orduda mahkûmiyetler parasal olarak çözülebildiği için rüşvet ülkenin her kurumunda görülen bir yapıya bürünmüştür (Kor, 2023, s. 117). XX-6, Suriye’de mahkûm olmuş ve maddi imkânlarıyla serbest bırakılma olanağına kavuşunca Türkiye’ye göç etmiştir. Fakat göç ettikten sonra düzenli bir iş bulamaması beslenme ve barınma problemleri yaşamasına neden olmuştur.

Onuncu Röportaj: XX-7 kodlu, İdlibli bir hemşire ile yapılmıştır. Hemşire 2011 yılında kısa bir süre tutukluluk yaşamış ve 2015 yılının sonunda Almanya’ya göç etmiştir. Suriye’deki olayların başlamasının asıl sebebinin rejimin diktatörlük ve baskıcı tutumu olduğunu belirten görüşmeci, devrimin barışçıl yoldan temel hak ve hürriyeti elde etmek için başladığı fakat sonrasında rejim tarafından bu protestoların saptırıldığını ifade etmiştir (Kor, 2023, s. 125). Rejim, kendisine karşı olanları ilk olarak tutuklamakta ve ağır işkencelere tabi tutmaktayken sonrasında protesto eden halkı silahla tarayarak, bombalayarak katletmeye yönelmiştir (Kor, 2023, s. 126-132). Ayrıca Suriye’de siyasi mahkûmların devlet kadrosuna alınması

mümkün değildir ve istihbarat bu kimselerin yakınlarını, iletişimde oldukları her insanı takip etmekte ve cezalandırmaktadır. Hapishaneler insanların çeşitli işkencelerle yok edildiği ya da kaybedildiği izbe mekânlar olmuştur. Devrimden sonra pek çok muhaliften ve entelektüelden hapse atıldıktan sonra haber alınamamıştır.

On Birinci Röportaj: XX-8 kodlu, 2011-2013 yıllarında Şam kırsalında görev yapmış hemşire bir kadınla yapılmıştır. XX-8'e göre rejimin bombalarının, saldırılarının hiçbir hedefi yoktur, rejime karşı olan her grup ve etnik yapı şiddetle, ölümlerle cezalandırılmıştır (Kor, 2023, s. 141). Rejim bombalarını ve kimyasal silahlarını muhaliflere karşı kullanmıştır. Pek çok sivil bu bombalama ve ateşler altında yaralanarak ya da boğularak hayatlarını kaybetmiştir (Kor, 2023, s. 142-143). Ayrıca muhaliflerin denetiminde olsun ya da olmasın tüm devlet hastaneleri rejimin askeri birlikleri tarafından uçakla ve ağır kimyasal silahlarla yok edilmiştir (Kor, 2023, s. 144)

On İkinci Röportaj: Hamza el-Hatîb adlı belgeselci bir kadınla yapılmıştır. *For Sama*³ belgeselini de çeken Hamza el-Hatîb doktor olan eşiyile rejimin şiddetine karşı koymuş, yaralı insanların kurtarılması ve tedavisi için mücadele etmiştir. Hamza el-Hatîb eşi ile birlikte Doğu Halep'e yerleşerek rejim

³ *For Sama* belgeselini bu linkten izleyebilirsiniz: <https://www.youtube.com/watch?v=vsvBqtg2RMo>

karşısında mücadelelerini sürdürmüştür. 2016 yılında Rusya'nın savaşa dâhil olması neticesinde ailesiyle birlikte ülkeyi terk etmek zorunda kalmış ve İngiltere'ye yerleşmişlerdir. Hamza el-Hatîb, 2011 yılında devrimin başlamasında her şeye şahit olmuş ve kayda aldığı görüntüleri dünyaya yayarak rejimin şiddet ve saldırgan yüzünü ifşa etmiştir. Rusya'nın bu iç savaşa dâhil olmasıyla birlikte birkaç şehir değiştirmek zorunda kalmıştır. Doğu Halep'in kuşatma altına alınması sonucunda topraklarını terk ederek ülkesini ardında bırakmıştır. Fakat Hamza el-Hatîb, İngiltere'de de hala rejime karşı tavrını ortaya koymakta ve kayda aldığı görüntüleri belgeselleştirerek Suriye'de yaşanan insanlık dramını tüm dünyaya anlatmaya, rejimin karanlık yüzünü ve kirlî oyunlarını göstermeye devam etmektedir (Kor, 2023, s. 146-152).

On Üçüncü Röportaj: Vaad el-Hatîb ile yani Hamza el-Hatîb'in eşi ile yapılmıştır. Vaad el-Hatîb, doktordur. Savaş döneminde rejimin saldırıları sonucunda zarar gören insanları tedavi etmiş ve hayatlarını kurtarmaya kendini adanmıştır (Kor, 2023, s. 153). Ülkesini son raddeye kadar terk etmemesinin sebebini, insanların devrime olan inançlarını kaybetmemesi için sürdürdüğünü ifade eden Vaad el-Hatîb, Suriye halkının bağımsızlığı yolunda mesleğiyle mücadele etmeye devam ettiğini belirtmiştir.

On Dördüncü Röportaj: Râid es-Sâlih, *Beyaz Bereliler* olarak tanınan Suriye Sivil Savunma Kurumu'nun kurucusu ve müdürüdür. Râid es-Sâlih, Suriye'de 2011 yılında savaşı yaşamış ve rejimin yaptığı zulümlere şahit olmuştur. Rejim, muhaliflere ve destekçilerine karşı msket bombaları dâhil çeşitli silahları kullanmıştır. Kimyasal silahların kullanılması yasak olmasına rağmen Esed, bunları da kendi halkına, özellikle de muhaliflerin yaşadığı kırsal bölgelerde kullanmıştır (Kor, 2023, s. 159). Rejim herhangi bir yeri bombaladığında halk bu bölgedeki insanları kurtarmak için toplanır ve bunu bilen rejim kuvvetleri, aynı bölgeye ikinci bir saldırı düzenleyerek katliam boyutunda insanların hayatına kasteder. Rejimin baskısı altında 500.000 Suriyeli hayatını kaybederken 250.000 insan da hapse atılmıştır. Ayrıca ülkenin savaştan dolayı ekonomisi bozulmuş ve halkın yaklaşık olarak %90'ı açlık sınırının altında yaşamaya çalışmıştır (Kor, 2023, s. 164-165).

On Beşinci Röportaj: XX-9 kodlu, aslen Filistinli fakat Suriye'de yaşamış psikolog bir kadınla gerçekleştirilmiştir. XX-9 savaşın insanî, sosyal, ekonomik yönlerine dikkat çekmekle birlikte savaş ve sonrasında insanların yaşadığı psikolojik problemlere değinmiştir. Yakınlarını kaybeden Suriyelilerin çaresizliği, inançlarının sarsılması ve psiko-atik durumlar, halkın yaşadığı temel problemlerdir. İnsanlar bir yerden başka bir yere göç etse de yaşadıkları travma onların sonraki hayatlarını da

doğrudan ve dolaylı olarak etkilemektedir. XX-9, insanların yaşadığı emniyetsizlik hissi, uyku bozukluğu, öfke semptomlarının arkasında Rejimin yaşattığı şiddet, işkence ve ölüm korkusunun yer aldığını belirtmektedir.

On Altınca Röportaj: Âmir Münir Gadban adlı Şam doğumlu psikolog ile yapılmıştır. Bu röportajda da yine savaşın insan ve toplum psikolojisi üzerine etkisine değinilmiştir. Savaşı yaşayan ve yakınlarını kaybeden insanların yaşadıkları travma ve stres bozuklukları gibi patolojik durumların üzerinde durulmuştur. 2011 yılında barışçıl bir söylemle başlayan ve Baas rejimin katı tutumu ve şiddet yanlılığı nedeniyle kanlı bir savaşa dönüşen Suriye devrim harekâtı; sosyal, kültürel, ekonomik ve özellikle psikolojik yönüyle insanları etkileyen hassas bir süreçtir (Kor, 2023, s. 175-177). Rejimin baskısı neticesinde ülkesini, yurdunu terk etmek zorunda kalan mültecilerin yeni hayata alışamamaları ve yaşadıkları psikolojik problemlerin temelinde savaşın verdiği şiddet ve kayıp korkusu vardır (Kor, 2023, s. 179). Âmir Münir Gadban, savaşın psikolojik süreçleri nasıl şekillendirdiğini ifade ederken gelecek kuşakların da aile psikolojisinden etkileneceğinin altını çizmiş ve psikolojik travmaların uzun süreli etkisi olacağını belirtmiştir. Suriye’de yaşanan insanlık dramı, bütün bir halkın yaşadığı eziyetin ifadesidir ve Rejim bunun temel sorumlusudur (Kor, 2023, s. 186).

On Yedinci Röportaj: XX-10 kodlu, Hama'dan 2012 yılında Türkiye'ye göç etmiş, eşi devrim sırasında şehit olmuş tek çocuklu bir öğretmen hanımla yapılmıştır. XX-10'e göre 2011 yılında Suriye halkı rejimin baskı ve şiddetine karşı gelmeye başladıktan sonra toplumsal olaylar başlamıştır. Rejim kuvvetleri protestocuların yaşadıkları bölgeleri kuşatmış ve elektrik, su, gıda gibi temel ihtiyaçlardan insanları alıkoymuştur (Kor, 2023, s. 195). XX-10, Suriye'de rejim kuvvetleri, devlet kamu ve kuruluşlarının hizmet gördüğü alanlara yani okullara, hastanelere, camilere ağır silahlarla saldırıda bulunmuştur. Bu saldırılar neticesinde kamusal kurumlar zarar görmüş, okullarda eğitim faaliyetleri duraklamış ve rejimin baskısı her geçen gün artmıştır (Kor, 2023, s. 198-200).

On Sekizinci Röportaj: XX-11 kodlu, Hama'nın kırsal bölgelerinden 2015 yılında Türkiye'ye göç etmiş ve şu an tarih alanında yüksek lisans yapan bir kız ile yapılmıştır. XX-11, Hama'nın kırsalından hareketle gördüğü savaşı anlatmıştır. O, 2011 yılında rejime karşı toplumsal hareketler başladıktan sonra yaşadığı alanda her şeyin değiştiğini ifade etmiştir. Zira rejimin demir yumruğu bölge halkının üstüne çökmüş ve insanlar rejime bağlı kuvvetler tarafından baskıya, zulme uğramış ve evlerinden çıkartılmıştır. Rejim, kırsalda bir alanı önce bombalayıp geçer, insanlar arkada kalanları kurtarmak için yöneldiğinde tekrardan bombalayarak daha büyük katliamlara

sebepl olur (Kor, 2023, s. 202). Bu vahŖi savaŖta rejim her yöntemi ve tekniği kullanılmıŖ, kimyasal silahları dahi kendi halkına reva grmŖtir, bu saldırılarda gençler, yaŖlılar ve ocuklar susuz yere hayatlarını kaybetmiŖtir (Kor, 2023, s. 202-203). XX-11, ülkesini terk etmek zorunda kaldıktan sonra da yaŖadıĐı problemlerin bitmediğini belirtmiŖtir. nk gitmiŖ olduğu ülkenin dilini ve kültürünü bilmemesi aidiyet ve adaptasyon sorunları yaŖamasına neden olmuŖtur (Kor, 2023, s. 205).

On Dokuzuncu Röportaj: XX-12 kodlu, 2005 yılında İdlib'te doĐmuŖ ve 2011 yılında baŖlayan devrimde evlerinin bombalanması neticesinde ebeveynlerini ve  kardeŖini kaybetmiŖ 2017 yılında Türkiye'ye sığınmıŖ bir erkek ile yapılmıŖtır. XX-12, ailesini rejimin bombardımanında kaybettikten sonra ikiz kardeŖleriyle yetim ve ksz kalmıŖtır. İnsan kaakılarına para vererek dedesinin ve ninesinin gözetiminde Türkiye'ye gemiŖlerdir. Maddi durumlarının olmaması XX-12'i kk yaŖtan itibaren alıŖmasına ve ailesini geindirmesi iin zor görevler üstlenmesine neden olmuŖtur. ÖĞleden önce okula giden XX-12, Ğleden sonra tekstil fabrikasında alıŖarak gündelik iaŖelerini kazanmaya alıŖmıŖtır. Bu dönemde okulda da eğitim dili yüzünden problemler yaŖamıŖ ve Trkeyi öğrenip sınıfa adaptasyon sağlaması uzun bir süresini almıŖtır.

Yirminci Röportaj: XX-13 kodlu, 2016 yılında Şam kırsalında Türkiye'ye sığınmış eşi rejimin hapisanesinde hayatını kaybetmiş altı çocuklu bir kadınla yapılmıştır. XX-13, rejime karşı başlayan protestolara şahit olmuş ve 2012 yılında Harasta'daki evleri, Rejim milisleri tarafından açılan tank ateşiyle harabeye dönmüştür. XX-13'ün eşi, 2013 yılında Rejim kuvvetleri tarafından tutuklanmış ve hapse atılmıştır. 2014 yılında ise eşinin ölüm belgesi Rejim tarafından XX-13'e gönderilmiştir. Eşini kaybettikten sonra XX-13, maddi sıkıntılar yaşamaya başlamış ve yaklaşık 40 kişilik bir evde yaşamak zorunda kalmıştır (Kor, 2023, s. 212). Rejimin keskin nişancıları tarafından yakın akrabalarının da katledilmesi, XX-13'ün Suriye'yi terk etmesine neden olmuştur. Zira diktatör Beşşer Esed, kullandığı silahlar ve yöntemler ile halkı sindirmeye ve korkutmaya çalışmıştır. 2016 yılında Türkiye'ye geldikten sonra da altı çocuğuna bakmak için çeşitli sıkıntılar çeken XX-13, hayırseverlerin yardımlarıyla hayatlarını devam ettirmeye çalıştıklarını ifade etmiştir (Kor, 2023, s. 214).

Yirmi Birinci Röportaj: XX-14 kodlu, Suriyeli bir gazeteci ile yapılmıştır. XX-14, Suriye'den Türkiye'ye sığınmıştır. XX-14, görüşmede sığınmacı problemlerini dile getirmiştir. Suriyelilerin göç ettikleri ülkede ağır işlerde çalıştıklarını ve uzun saat çalışmalarına rağmen oturum izinleri olmadıkları için düşük ücret aldıklarını belirtmiştir (Kor, 2023, s. 215). XX-14'e

göre Suriye halkı Türkiye'ye geldikten sonra ilk dönemlerde yerli halkın kendilerine yardım ve kolaylıklar sağlamış fakat daha sonra mültecilik olgusu siyasi bir hal almıştır. 2015 yılında ülkede yaşanan terör olayları ve bazı yerlerde mültecilerle yerel halkın çatışması, ciddi problemlere neden olduğunu dile getirmiştir. Böylesi sebeplerden dolayı da 2017 yılından sonra mülteciler hakkında Türk halkının Suriyeli göçmenlere karşı tutumunun olumsuzlaştığını dile getirmiştir (Kor, 2023, s. 216-218). Ayrıca mültecilerin Türkiye'de geçici koruma statüsünde olması onların yaşadığı kaygılardan bir diğeridir, çünkü XX-14'e göre iktidar ile Suriye rejimi arasında yapılacak bir anlaşma sığınmacıların aleyhinde olacaktır (Kor, 2023, s. 219). Zira rejim ve ona bağlı kuvvetler, Suriye'ye geri dönenleri tutuklamakta ve cezalandırmaktadır.

Yirmi İkinci Röportaj: Muhammed Akta ile yapılmıştır. Halep asıllı olan Akta, 1990 yılında İstanbul'da doğmuştur. Şu anda Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Federasyonu'nda genel müdürlük yapmaktadır. Akta, Suriye'de başlayan barışçıl hareketlerin rejim tarafından sabote edilip savaşa ve katliama dönüştükten sonra Türk STK'lerinin bölgede muhalifler için önemli görevler icra ettiğini belirtmiştir. BM'nin yardımları Türk STK'ler aracılığıyla sınır bölgelerden ihtiyaç sahibi insanlara ulaştırılmıştır (Kor, 2023, s. 223). Birleşmiş Milletler'den, Avrupa Birliği'nden, Müslüman ülkelerden gelen yardımlar

yaklaşık 400 kadar Türk ve Suriyeli STK üzerinden bölge halkına dağıtılmıştır. Çünkü rejim insanları hem silahla hem de temel ihtiyaçlara ulaşmalarını engelleyerek bastırmaya çalışmıştır (Kor, 2023, s. 224-225). Akta, savaş sonrasında Türkiye'ye sığınan dört milyon Suriyelinin de geçici koruma statüsünde bulunmaları nedeniyle iş imkânlarına ulaşamadıklarını ve maddi problemler yaşadıklarını hatta ikinci sınıf vatandaş olarak addedildikleri bildirmiştir (Kor, 2023, s. 231). Ayrıca siyasetin de konusu haline gelen mültecilik, sığınmacıları rahatsız eden bir diğer problemdir. Akta'ya göre, mültecilerde aidiyet duygusunun oluşmamasının temelinde Türk halkının mültecilere karşı tutumu yer almaktadır (Kor, 2023, s. 243).

Yirmi Üçüncü Röportaj: Alaa el-Hatîb ile yapılmıştır. Alaa el-Hatîb, 2015 yılında Şam'dan İstanbul'a göç eden ûdî, bestekâr bir sanatçıdır ve *Mehcer: Göç Sanatları Derneği*'nin kurucusudur. Suriye'de müzik bölümünden mezun olduktan sonra 2010 yılında müzik okulu kurup öğrenciler yetiştiren, konserler veren Alaa el-Hatîb, 2015 yılında savaşın ağır şartları nedeniyle ailesiyle birlikte İstanbul'a gelmiştir. Kurduğu *Mehcer* Derneği aracılığıyla farklı ülke ve inançtan 400 sanatçı ile birlikte faaliyetler yürütmektedir. Alaa el-Hatîb, Suriye'de barışçıl hareketlerin rejim tarafından savaşa dönüştüğünü belirtmiş ve birçok insanın bu katliamlarda hayatını kaybettiğini ifade etmiştir. Esed ailesi, kendisine muhalif her

inancı, etnik yapıyı ve karşısına almış, İran ve Rusya'nın yardımıyla da her türlü kimyasal silahı halka karşı kullanmıştır (Kor, 2023, s. 238-239). Esed, Şebbiha gibi kendisine bağlı, Hizbullah gibi İran destekli milis grupları kullanarak yerel halkı katletmiştir ve halkın hemen hepsi bu şiddetlere, ölümlere maruz kalmıştır (Kor, 2023, s. 241). Suriye'de başlayan demokratik hareketler, vekâlet savaşına döndükten sonra halk sığınmacı olmuştur, çünkü insanların ne bir evleri ne de güvenli bir şekilde yaşayacakları ülkeleri kalmamıştır. Mültecilerin başka ülkelerde de yaşadıkları problemler vardır bunlardan bir tanesi geçici koruma statüsünde bulunmalarıdır. Bu statü insanların aidiyet duygusunun oluşmasını engellemekte ve geçmişte yaşadıklarını tekrar yaşama korkusunu tetiklemektedir (Kor, 2023, s. 242-243).

Yirmi Dördüncü Röportaj: Ahmed Keksu ile yapılmıştır. Keksu, Tel Rıfatlı olup elektrik mühendisidir. 2012 yılında Suriye'de demokratik hareket olarak başlayan devrimi, rejimin savaşa döndürmesi neticesinde 2012 yılında ailesiyle birlikte Türkiye'ye sığınmıştır. 2013 yılından 2018 yılına kadar Suriye'nin kuzeybatısında sivil işlerde görev almıştır. 2018 yılından beri de Azez'de kültür merkezinde çalışmakta, eğitim kültür faaliyetlerine yardımcı olmaktadır. Keksu, Rejimin halkın demokratik hareketine darbe yaptığını belitmiş ve Suriye olaylarının ilk yıllarında Esed'e bağlı muhafızların bölgelerini

yağmaladığını, insanları katlettiğini ve hayatta kalanları temel yaşam ihtiyaçlarından mahrum ettiğini belirtmiştir (Kor, 2023, s. 247). Ayrıca Keksu, rejim kuvvetleri ve onlarla birlikte çalışan milis güçlerin, TNT patlayıcıları, varil bombaları, kimyasal silahları yerel protestocuları bastırmak için kullandığına şahit olmuştur. Keksu'ya göre Eylül 2015'de Rusya'nın da Esed'e destek vermesiyle hava saldırıları artmış ve ülke adeta vekâlet savaşlarının yaşandığı bir alana dönmüştür. İnsanlar eğitim, öğretim ve sağlık hizmetlerini alamamış, açlık, hapis, salgın hastalıklar nedeniyle de canlarını kaybetmeye başlamıştır (Kor, 2023, s. 248-266).

Yirmi Beşinci Röportaj: XX-15 kodlu, Halep barosuna kayıtlı bir avukat ile yapılmıştır. Kimlik bilgilerinin paylaşılmasını istemeyen avukat hâlihazırda Suriye'nin kuzeybatısında mesleğine devam etmektedir. XX-15'e göre Suriye'de protestolar barışçıl bir söylemle gerçekleşmekteyken rejimin göstericiler üzerine kurşun yağdırmaya başlamasıyla çatışmaya dönüşmüştür (Kor, 2023, s. 267). 2015 yılında Rusya'nın da rejime destek vermesiyle birlikte hastaneler, okullar havadan ve karadan bombalanmış, kimyasal silahlar kullanılarak rejim tarafından masum halk katledilmiştir. Hayatta kalanlar ise gözaltına alınarak rejimin yargıçları tarafından mahkûm edilmiştir. Maddi gücü olanlar rüşvet aracılığı ile serbest kalırken olmayanlar ya kaybedilmiş ya da işkenceler nedeniyle

hayatını kaybetmiştir (Kor, 2023, s. 267-269). Baas rejimin baskın ve şiddete meyyal olmasında diktatörlük, ırkçılık ve Alevi mezhepçiliği yer almaktadır. Esed rejiminin üst kadrosu ve akıl takımı tamamen yakın akrabalarından meydana gelmektedir ve onlar kendilerini ülkenin tek sahibi sanmaktadır (Kor, 2023, s. 276). Yaptıkları katliamların da temelinde ellerindeki bu gücü kaybetme korkusu vardır.

Yirmi Altıncı Röportaj: XX-16 kodlu, 1963 yılında Kamışlı'da doğmuş Kürt kökenli müderris ve imamla gerçekleştirilmiştir. XX-16'ya göre Baas rejimi, Kürt halkının insani ve demokratik haklarını tanımamakta ve onlara vatandaşlık kimliği dahi vermemektedir. Kürt halkı Suriye'de üç konumda yaşamakta ya da yer almaktadır: Birincisi Suriye vatandaşlığı olanlar; ikincisi vatandaşlıktan mahrum olup geçici koruma statüsünde bulunanlar; üçüncüsü ise mektûmîn denilen resmi kaydı ve kimliği dahi bulunmayanlardır (Kor, 2023, s. 276). Baas rejimi, Kürt halkını çoğu zaman zorunlu göçe tabi tutarak bölgenin mülkiyetini Arap yakınlarına tahsis etmektedir, ayrıca zorluk çıkartan Kürtleri tutuklayarak gözaltında sindirmeye çalışmaktadır (Kor, 2023, s. 297). Kürtler rejimin baskısı altında bulunmakta ve devletin yüksek makamlarına alınmamaktadır. Hristiyan, Dürzi, Alevilere verilen her ayrıcalık ister Arap ister Kürt ister Türk olsun Sünnilere asla verilmemektedir (Kor, 2023, s. 282).

Yirmi Yedinci Röportaj: Bedir Mulla Reşîd ile yapılmıştır. Reşîd aslen Kürt olup 2022 yılında *Raman Araştırma ve Danışma Merkezi*'ni kurmuş Suriye ve Kürt siyaseti üzerine çalışan bir araştırmacıdır. Bedir Mulla Reşîd, Suriye'de yaklaşık olarak 400-500 bin Kürdün kimliksiz yaşadığını belirterek rejimin etnik yapılara karşı gösterdiği ayrımcılığın altını çizmiştir (Kor, 2023, s. 291). Ayrıca rejim, sömürge siyaseti güderek Kürtleri amaçları doğrultusunda kullanmaya çalışmış ve PYD gibi milis güçleri destekleyerek kendi çıkarları için Kürt halkını kullanmayı amaçlamıştır. Sünni bir mezhepten uzak olan PYD ve uzantıları aslen rejim ve ABD gibi dış güçlerden destek almakta, rejime karşı oluşacak Kürt tehlikesini egale etmeye hizmet etmektedir. Rejimin zihni kodlarını taşıyan PYD, bölgedeki Kürt halklarına baskı yaparak her gruptan protestocunun bir araya gelerek rejimi devirmesine engel olmaya çalışmaktadır (Kor, 2023, s. 296-308). Ayrıca PYD savaşı etnik ve mezhebi bir zemine yayarak Esed'in diktatörlüğünün varlığını devam ettirmesine yardımcı olmaktadır.

Yirmi Sekizinci Röportaj: Muhammed Sarmînî ile yapılmıştır. Sarmînî, 1983 Kuveyt doğumlu, Hama asıllı Suriyeli araştırmacı ve aktivisttir. 2011 yılında Esed rejiminin baskısından kaçarak Türkiye'ye sığınmıştır. Sarmînî'ye göre 2011 yılında başlayan temel hak ve eşitliğe ulaşma protestoları, muhalefetin çapsızlığı ve halka öncülük edecek liderin olmamasından

kaynaklı olarak devrim başarıya ulaşamamıştır (Kor, 2023, s. 309-311). Tek adam yönetimi ya da diktatörlüğü elinde tutan Esed, toplumsal haklara ve halklara hiçbir zaman müsamaha göstermemiş ve insanları kendisinden ve karşısında olanlar olmak üzere tasnif etmiştir. Yandaşlarının devlet imkânlarından faydalanmasına izin verirken muhalif olanları bastırılmış, baskı ve katliamlar yaparak yok etmeye ya da göçe zorlamıştır. Bu süreçte kendisine rakip olacak her partiyi ve kişiyi yok ederek kendisine tabi, lider vasfı olmayan muhalif tutumlu kimselere siyasi arenada göstermelik olarak müsaade etmiştir. Bu dönemde ne solculardan ne laiklerden ne de başka grup ve mezheplerden rejim karşısında kimse yer al(a)mamıştır. 2011’de Dera’da başlayan gösteriler ve sonrasında toplumsal zeminin bütününe yayılan protestoları yönetecek, öncülük edecek insanlar çıkmayınca mezhepsel ayrılıkları tetikleyecek kimseler; rejimin ve dış ülkelerin menfaatine, çıkarına hizmet etmeye başlamışlar, ülkede bir kaos hâkim olmuştur. Lidersizlik, Suriye halkının acı ve elem dolu olaylar yaşamasının asıl nedenlerindedir (Kor, 2023, s. 312-319).

Yirmi Dokuzuncu Röportaj: Abdülhakîm Kuteyfân ile yapılmıştır. Kuteyfân 1958 yılında Dera’da doğmuştur, Drama Sanatları Yüksek Enstitüsü’nden mezun olmuştur. Komünist Emek Partisi ile olan bağı nedeniyle 1983-1991 yılları arasında

hapse mahkûm edilmiştir. Mahkûmiyet hayatından sonra yaklaşık 200 kadar filmde, dizide rol almıştır. Kuteyfân, Arap ve Suriye sinema dünyasında tanınan isimlerdendir. 2012 yılında Suriye'den göç etmiştir ve şu anda Almanya'da hayatını, sanatını devam ettirmektedir. Kuteyfân'a göre barışçıl başlayan ve temel hak ve istikrar isteği üzerine başlayan Suriye'deki protestolar, Esed rejimi tarafından çarptırılmış ve adeta bir mezhep savaşına döndürülmüştür. Bu dönemde protestolarda birçok insan ellerinde çiçekler olmasına rağmen öldürülmüştür. Ayrıca rejim güçleri kontrol noktalarında insanları gözaltına alarak hapse atmış, şiddet ve baskı altında bu insanları katletmiştir (Kor, 2023, s. 321-322). Dera'da başlayan protestolar kısa bir sürede Duma, Banyas, Humus, Halep, Deyrezzor gibi başka şehirlere de yayılmıştır, rejim bu gösterilere katılanları kurşuna dizerek cezalandırmıştır. Esed ve ona bağlı kuvvetler halkın hemen her kesimine baskı ve şiddet uygulayarak; ağır ve kimyasal silahlar kullanarak bu protestoları sonlandırmaya çalışmıştır. Rejimin bu girişimleri ülkeyi kaosa sürüklemiştir. Kırsalda rejime karşı oluşan gruplaşmalar ve hareketler dış devletler tarafından desteklenmiş ve devrimin yerini vekâlet savaşları almıştır. Suriye halkı bu savaşta en çok mağdur olan kesimdir, büyük güçlerin mücadelesini Suriye'de gruplar ve milis yapılanmalar üzerinden sürdürülmektedir (Kor, 2023, s. 328-330).

Otuzuncu Röportaj: XX-17 kodlu, 1965 Selemiyeye doğumlu gazeteci ile yapılmıştır. XX-17, 2001-2015 yılları arasında rejimin en önemli yayın ve basın organı olan *Tişrin*'in kültür ve sanat bölümünde çalışmıştır. 2015 yılında rejimin uyguladığı sansür ve baskı yüzünden önce Lübnan'a gitmek zorunda kalmış daha sonra da kaçak yollardan Almanya'ya gitmiştir. XX-17, barışçıl protestoların rejim tarafından bastırıldığına şahit olmuştur. Ayrıca dünya medyasında Suriye'de yaşanan olaylar rejime karşı hareket olarak lanse ettirildiğini belirtmiş ve işin içyüzünün bizzat gizlendiğinin altını çizmiştir. 2011 yılında protestolara dönüşen toplumsal tepkinin rejim ve ona bağlı yönetim kurumları tarafından göz ardı edildiğini dile getirmiştir. XX-17, Baas rejiminin deformasyon yasası ile basın ve yayını kontrol ettiğini bildirmekle birlikte, rejime karşı herhangi eleştirel bir yazının kaleme alınmasının mümkün olmadığını söylemiştir. İstibdat, Suriye'de hemen her alanda söz konusu olan bir baskı şeklidir. Ülkede Sünni aileler ve onların çocukları hemen her eziyete rejim tarafından layık görülmekte ve kontrol noktalarında gözaltına alınarak cezalandırılmaktadır, insanların suçlu-suçsuz olmasının hiçbir anlamı yoktur, rejim mezhepçilik ve ırkçılıktan beslenerek halkına karşı katı bir tutum ve şiddetle davranmaktadır (Kor, 2023, s. 331-335). Ayrıca Hafız Esed'in 1970 yılında iktidara geldiğinden bugüne kadar istihbarata, orduya, emniyete,

memuriyet kadrolarına Sünni mezhebinden insanların getirildiği pek az görölmüştür, göstermelik getirilenler de genelde düşük rütbede bekletilmekte ve gözetim altında tutulmaktadır. Alevi mezhepçiliği rejim tarafından kullanılmakta ve ayrımcılık, korku ekseninde devlet yapılanması bu mezhep üzerinden şekillenmektedir (Kor, 2023, s. 335-338). Yine rejim karşısında yer alan örgütlerde mezhepçilik ve etnik kökenli hareket ettikleri için bir bütünleşme olmamakta ve rejimin eli her geçen gün daha da güçlenmektedir (Kor, 2023, s. 352).

Otuz Birinci Röportaj: Bessâm Yûsuf ile yapılmıştır. Yûsuf 1961 yılında Şam'da doğmuştur, 1965'te Şam Üniversitesi Biyokimya bölümünden mezun olmuştur ve Lazkiye'de gazetecilik, yazarlık yaparak hayatını kazanmış ve siyasetle yakından ilgilenmiştir. Yûsuf, rejime muhalif Komünist Emek Partisine üye olduktan sonra tutuklanmıştır ve 1987-1998 yılları arasında hapis yatmıştır. 2011 yılında Suriye'de iç karışıklar başladıktan sonra siyasi sabıkası nedeniyle İsveç'e göçmek zorunda kalmıştır. Yûsuf'a göre Beşşer Esed rejimi, Baasçı bir zihniyete sahip olup halkın menfaatlerini, toplumun kalkınmasını hiçbir zaman düşünmemiştir ve tek derdi iktidarda kalmak olduğu için de vatandaşlarına karşı her türlü şiddeti ve baskıyı reva görmüştür (Kor, 2023, s. 352). Rejim ayrıca Suriye halkının tamamının ortak olduğu gelirleri, madenleri mezhepçi,

bölgesel ve aşiretçi bir temelde paylaştırmakta olup kendi yakınlarını yükseltirken halkın diğer kısmını yoksulluğa ve adaletsizliğe duçar etmektedir. Suriye’de toplumsal adaletin sağlanamaması, rejimin uyguladığı baskı ve şiddet politikası, mezhepçi ayrımcılık 2011 yılında halkın hürriyet ve eşitlik istemesi nedeniyle barışçıl protestolara başlamıştır, fakat rejim ve ona bağlı kuvvetler insanlara demokratik haklarını teslim etmek yerine silaha ve şiddete başvurmuştur. Suriye’de rejime karşı ılımlı başlayan toplumsal hareketler, rejimin kanlı baskı ve eylemleri sonucunda silahlı çatışmalara dönüşmüştür (Kor, 2023, s. 354-355). Rejime bağlı Şebbiha gibi suç örgütleri, İran’a bağlı Hizbullah gibi milis güçler Suriye’de ki demokratik halk ayaklanmasının mezhepçi ve etnik bir savaşa dönüşmesine önyak olmuştur (Kor, 2023, s. 357). Esed diktatörlüğü, koltuğunu ve menfaatlerini korumak için İran ve Rusya’ya birçok kapitülasyonlar ve ayrıcalıklar vermiştir. Petrol ve doğalgaz gibi Suriye halkına ait yerüstü ve yeraltı zenginlikleri rejimi desteklemek şartıyla ABD, İran ve Rusya’nın elinde bulunmaktadır. Yerel halk elektriksiz, susuz ve doğalgazsız, gıdaya ulaşmada problemler yaşarken rejimin müttefikleri ülke kaynaklarını sömürmektedir (Kor, 2023, s. 358-370). Rejim ve müttefikleri hem ülke kaynaklarını sömürmekte ve hem de halktan kendilerine muhalif olan kimseleri, grupları,

mezhepleri silahla ve kimyasal bombalarla yok etmeye çalışmaktadır.

Otuz İkinci Röportaj: Fazl es-Sekkâl ile yapılmıştır. Sekkâl'in annesi Deralı, babası ise Şamlıdır, kendisi 1954 yılında Yermük kampında dünyaya gelmiştir. Filistin Kurtuluş Örgütü'ne (FKÖ) üye olan Sekkâl, rejime karşı muhalif olan siyasi bir devrimcidir. Komünist Emek Partisine üye olduğundan dolayı 12 yıl hapis yatmıştır ve 2011 yılında Suriye'de başlayan toplumsal olaylardan sonra rejimin artan baskı ve şiddetinden kaçarak Almanya'ya sığınmıştır. Sekkâl'e göre, Beşşer Esed'in babası Hafız Esed tam bir diktatördür, askeri darbeyle ülkenin yönetimine el koymuş ve kendisine muhalif ya da alternatif olacak lider kimliğine sahip herkesi ya öldürmüştür ya da hapse mahkûm etmiştir (Kor, 2023, s. 371-375). Hafız Esed, 1982 yılında kendisine karşı ayaklanan Hama şehrini kuşatarak yaklaşık bir ayda 33.000 insanı katletmiştir. Oğlu Beşşer Esed de babası gibi diktatörlüğünü korumak için binlerce insanın hayatına kıymış ve bir o kadarını da cezaevine attirmiştir (Kor, 2023, s. 377). 2011 yılında Deralı on beş ilkokul çocuğunun okul duvarlarına "*Sıra sende doktor*" yazması neticesinde rejime bağlı emniyet birimleri bu çocukları gözaltına alarak zalimce davranmıştır. Çocukların aileleri ile rejimin arasını düzeltmek, serbest bırakılmaları için gelen heyete karşı rejimin hakaretleri, toplumsal olayların artmasına neden olmuştur. Rejim ve

kuvvetleri bu olaylardan sonra bir araya toplanan insanlara ateş açmaya ve öldürmeye başlamıştır, bu durum ülkede barışçıl hareketin silahlı bir çatışmaya dönüşmemesine neden olmuştur (Kor, 2023, s. 384-390). Rejim baskı ve şiddetini her geçen gün arttırmış ve İran'ın, Rusya'nın verdiği destekle birlikte yaklaşık 500.000 Suriyeli sivil ve muhalifin hayatını kaybetmesine sebebiyet vermiştir.

Otuz Üçüncü Röportaj: Sâyil Nâsîf ile yapılmıştır. Nâsîf, siyasi bir aktivist olup mâhkum olmuştur ve 2015 yılında Suriye'den ayrılarak Almanya'ya yerleşmiştir. Nâsîf'e göre 1970 yılında Hafız Esed rejimi, askeri darbe ile yönetimi ele geçirdikten sonra ülkede istibdat ve baskılar başlamış ve diktatörlük rejimi toplumsal hayatın hemen her alanına sirayet etmiştir (Kor, 2023, s. 391). Rejime bağlı Devlet Güvenlik Mahkemeleri (DGM), rejime karşı olan her partiyi, grubu ve yapıyı düşman addedip ya öldürmüş ya da hapse mahkûm ederek bastırmaya çalışmıştır. Hafız Esed'in oğlu Beşşer Esed de babası gibi diktatör bir insan olup devleti kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaktadır. 2011 yılında Suriye'de barışçıl gösterilerle başlayan temel hak ve özgürlük isteği, Beşşer Esed'in muhaliflere olan nefreti ve iktidarını kaybetme korkusu nedeniyle bizzat rejim kuvvetleri tarafından silahlı çatışmalara dönüştürülmüştür. Bu aslında diktatör yöneticilerin muktedirliğini korumak için başvurduğu en kolay yöntemdir

(Kor, 2023, s. 400-401). Rejim 2015 yılında düşmek üzereyken İsrail, İran ve Rusya'nın desteği ile tekrardan güçlenmiş ve katliamların şiddetini arttırarak toplumsal olayları bastırmaya, insanları göçe zorlamaya devam etmiştir (Kor, 2023, s. 400-416).

Otuz Dördüncü Röportaj: Saleh X adlı genç bir aktivist ve tercüman ile yapılmıştır. Saleh X, Suriye'nin büyük aşiretlerinden bir ağanın torunu olup maddi imkânları geniş bir ailede Halep'te dünyaya gelmiştir. 2012 yılında rejimin gösterdiği tehdit ve şiddetten dolayı ailesiyle Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmıştır. Saleh X'in iki abisi de rejime karşı mücadele göstermiş, en büyük abisi bu yolda hayatını kaybetmiştir. Rejim tarafından fişlenen ailenin mal ve mülklerine el konulmuş, haklarında yakalama emri verilmiştir. Aile yanlarına birkaç parça bir şeyler alarak ülkeyi terk etmişlerdir. Saleh X' göre rejimin kendisine karşı olan hiçbir grubu ya da kanaat önderini umursamaması ülkede kaosun en büyük nedenlerinden biridir. Çünkü Esed, toplumsal hiçbir uzlaşmayı kabul etmemekte ve halkının tamamını inanç, mezhep ve çıkar merkezinde politikleştirerek kaosa neden olmaktadır (Kor, 2023, s. 432-345). Rejim ve ona destek veren dış ülkeler 2015 yılında muhaliflere dönen zafer rüzgârını tekrardan rejime çevirmiş ve Esed birlikleri ağır silahlar, varil bombaları, kimyasallar kullanarak muhaliflere ağır zararlar vermişlerdir.

Otuz Beşinci Röportaj: 1938 yılında Kayseri’de doğmuş aslen Halepli Zeliha Nine ile yapılmıştır. Zeliha Nine’nin babası Abdurrahman, Fransızların Suriye’yi işgal ettiği yıllarda Halep’te üç Fransız askerini öldürmesi nedeniyle Türkiye’ye kaçmak, göç etmek zorunda kalmıştır. Abdurrahman Bey, Türkiye’ye geldikten sonra bir süre Hatay ve Adana’da kalmıştır, hakkında tutuklama ve öldürülme kararı olduğu için Suriye’ye dönememiş ve Kayseri’ye geçerek kendisine bir hayat kurmuştur. 2011 yılında Suriye’de başlayan toplumsal protestolar ve sonrasında ki rejimin katliamlarından kaçan halk Mısır, Lübnan, Irak ve Türkiye’ye sığınmıştır. Zeliha Nine de bu dönemde Türkiye’ye sığınan yakınlarına yardım ederek onlara kalacak yer ve beslenecek gıda konusunda yardımcı olmuştur. Ayrıca yakınlarına iş bularak onların hem işlerini kazanmaları için yardımcı olmuş hem de ülke ekonomisine katılmalarını sağlamıştır (Kor, 2023, s. 442-444).

Sonuç

Zahide Tuba Kor, *Tuz ve Taş Üstünde Suriye’de Rejim, Savaş ve Göç* adlı kitabında yapmış olduğu 34 röportajdan hareketle Suriye’de rejim ve halk arasındaki savaşın çeşitli yönlerini ortaya koymuştur. 2011 yılında Suriye’de başlayan barışçıl protestoların temel amacı; insani hak ve hürriyete kavuşmaktır. Fakat 1970 yılında Hafız Esed’in, 2000 yılından sonra ise Beşşer Esed’in devletin tamamını elinde tutma arzusu

ve iktidarını kaybetme korkusu toplumsal kaosa ve savaşa neden olmuştur. Esed ve ona bağlı kuvvetler, toplumsal hayatta demokrasi yerine baskı ve şiddeti koymuştur, toplumun refahı değil g¼c¼ elinde tutanların menfaatinin ön planda olduğu bir yönetim tazi benimsenmiştir. Esed rejimi, yönetimde ve orduda kendisine yakın olan akrabalarını ve kendisinin de bağlı olduğu Alevileri göreve getirerek halktan kopuk, ayrımcı bir devlet teşkilatlanması oluşturmuştur. 2011 yılında başlayan barışçıl hareketler b¼t¼n¼yle rejimin bu tutum ve davranışlarına karşı ortaya çıkmıştır, fakat ¼lkeyi yönetenler ellerindeki g¼c¼ paylaşmak yerine karşılarında görd¼kleri insanları terörist ilan etmiş ve her türlü şiddeti, saldırıyı, ölüml¼ onlara reva görm¼řtür.

Suriye’de demokratik bir değişim ya da dönüşüm olması oldukça mümkündür, ama rejimin saldırgan tutumu ve muhalefetin lider çıkaramaması toplumsal hareketlerin amacını değiştirmiştir. Çeşitli ¼lkelerin de bu savaşa doğrudan ve dolaylı olarak müdahil olması işlerin yolundan çıkmasına neden olmuştur. Barışçıl protestolar rejim g¼çleri müdahalesiyle silahlı çatışmaya dönüřm¼řtür. Bu savaş ve çatışmalarda rejim kimyasal silahlarını, varil bombalarını kullanarak kendi halkını adeta katletmiştir. 500.000 insanın öld¼đ¼ en az 250.000 insanın cezaevlerinde tutulduğu, işkence ve şiddete maruz kalarak hayatlarını kaybettiği bilinmektedir.

Ayrıca devrimin başarıya ulaşamaması, rejimin ağır şiddet ve saldırıları, yaklaşık 5 milyon Suriyelinin farklı ülkelere göç etmesine neden olmuştur. Bu durum dünyada mültecilik kavramının da tartışılmaya açılmasını sağlamıştır.

Kaynakça

- Aleksiyeviç, S. (2019). Çinko Çocuklar, (çev. Farma & Serdar Arıkan), İstanbul: Epsilon Yayınevi.
- Arendt, H. (2019). Kötülüğün Sıradanlığı, Adolf Eichman Kudüs'te, İstanbul: Metis Yayınları.
- Benek, S. (2016). "Türkiye-Suriye İlişkilerinin Sosyal Coğrafya Açısından Tarihsel Arka Planı", Gaziantep University Journal of Social Sciences, 15 (1), 171-192.
- Canyurt, D. (2018). "Kazanani Olmayan Savaş "Suriye İç Savaşı": Neden Bitmedi, Barış Nasıl Gelebilir?", Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 4, 1103-1120.
- Dalkılıç, M. M. (2020). Ruhat Yaşar, Suriye'den Türkiye'ye Gerçek Mülteci Hikâyeleri, (Tanıtım yazısı), Ortadoğu ve Göç Dergisi, 10 (20), 429-437.
- Danış, M. F. (2021). "1976-1982 Kalkışması ve 2011 Suriye Olaylarına Yol Açan İçsel Dinamiklerin Karşılaştırılması". Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Dergisi, 1(1), 28-45.
- Doni, E. & Valentini, C. (1994). Etnik Tecavüz, Bosnalı Kadınların Dramı, İstanbul: Real Yayıncılık.
- Güçlü, M. (2022). Suriye İç Savaşı'nın Çözüm Sürecinde Türkiye'nin Rolü, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi: Konya
- Hepkul, A. (2002). "Bir Sosyal Bilim Araştırma Yöntemi Olarak İçerik Analizi". Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 18 (1), 1-12.

- Holsti, O. R. (1969). *Content Analysis for the Social Sciences and Humanities*, Addison-Wesley Publishing, USA.
- Kor, Z. T. (2023). *Tuz ve Taş Üstünde Suriye’de Rejim, Savaş ve Göç*, İstanbul: Küre Yayınları.
- Mechling, J. E. (1975) “Advice to Historians on Advice to Mothers”, *Journal of Social History*, 9, 44-63.
- Muhittin, A. (2012). “Suriye’de İktidar Mücadelesi: Baas Rejimi, Toplumsal Talepler ve Uluslararası Toplum”, *SETA Raporu*, 6, 4-58.
- Özdemir, Ç. (2016). “Suriye’de İç Savaşın Nedenleri: Otokratik Yönetim mi, Bölgesel ve Küresel Güçler mi?”. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 81-102.
- Polat, D. Ş. (2016). “Arap Baharı ve Suriye Savaşı”, *Uluslararası Politikada Suriye Krizi*, İstanbul: Beta Basım.
- Sandıklı, A. & Semir, A. (2012). “Bütün Boyutlarıyla Suriye Krizi ve Türkiye”, *Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi*, Sayı 52, İstanbul: BİLGESAM Yayınları.
- Yaşar, R. (2020). *Suriye’den Türkiye’ye Gerçek Mülteci Hikâyeleri*, Kilis: Kilis 7 Aralık Üniversitesi Yayınları.